

ACADEMIA ROMÂNĂ

INSTITUTUL DE FILOLOGIE ROMÂNĂ „ALEXANDRU PHILIPPIDE”, IAȘI
INSTITUTUL DE LINGVISTICĂ „IORGU IORDAN – ALEXANDRU ROSETTI”, BUCUREȘTI
INSTITUTUL DE LINGVISTICĂ ȘI ISTORIE LITERARĂ „SEXTIL PUȘCARIU”, CLUJ-NAPOCA

**LEXICOGRAFIA ACADEMICĂ ROMÂNEASCĂ.
PROVOCĂRILE INFORMATIZĂRII
AcadLexi 2025**

Volumul cuprinde lucrări prezentate la ediția a XIV-a a Colocviului cu participare internațională „Lexicografia academică românească. Provocările informatizării”. AcadLexi 2025 (<https://philippide.ro/acadlexi.html>).

Coordonatori de volum: Elena Isabelle Tamba, Mariana Nastasia

Editori:

Alexandru Anghelina
Iulia Barbu-Comaromi
Călina Ciocoiu
Alexandra Ilie
Mircea Minică
Andreea-Nora Pușcaș

Referenți științifici:

Conf. univ. dr. Ana-Maria Minuț
CS I dr. Gabriela Haja

Coperta: Lucian Săcrieru-Dragomir

ISSN: 3008-6159

ISSN-L: 3008-6159

DOI: https://doi.org/10.52257/30086159_2025

© 2025 Editorii volumului. Toate drepturile rezervate.

Universitatea Babeș-Bolyai

Presa Universitară Clujeană

Str. Hasdeu nr. 51

400371 Cluj-Napoca, România

Tel./fax: (+40)-264-597.401

E-mail: editura@ubbcluj.ro

<http://www.editura.ubbcluj.ro/>

ACADEMIA ROMÂNĂ

INSTITUTUL DE FILOLOGIE ROMÂNĂ „ALEXANDRU PHILIPPIDE”, IAȘI
INSTITUTUL DE LINGVICĂ „IORGU IORDAN – ALEXANDRU ROSETTI”, BUCUREȘTI
INSTITUTUL DE LINGVICĂ ȘI ISTORIE LITERARĂ „SEXTIL PUȘCARIU”, CLUJ-NAPOCA

ACTELE COLOCVIULUI INTERNAȚIONAL „LEXICOGRAFIA ACADEMICĂ ROMÂNEASCĂ. PROVOCĂRILE INFORMATIZĂRII” AcadLexi 2025

PRESA UNIVERSITARĂ CLUJEANĂ
2025

INVENTARUL NUMELOR PROPRII DIN KLEINES WALACHISCH-DEUTSCH UND DEUTSCH- WALACHISCHES WÖRTERBUCH DE ANDREAS CLEMENS

MARIANA NASTASIA*

Lucrarea *Walachische Sprachlehre für Deutsche, nebst einem kleinen Walachisch-Deutsch und Deutsch-Walachischen Wörterbuche* a pastorului sas Andreas Clemens, publicată postum, în anul 1821, la Buda, și reeditată în 1823 și 1836, reprezintă o gramatică a limbii române, scrisă în limba germană, destinată mai ales etnicilor germani interesați de învățarea limbii române. Totodată, o astfel de lucrare normativă ar fi putut fi utilă și românilor transilvăneni, aflați sub ocupație habsburgică, pentru care cunoașterea și cultivarea limbii materne reprezentau un puternic element identitar. În acest caz, limba germană servea drept vehicul de acces la informație¹. Trebuie menționată opțiunea autorului de a dubla exemplele specifice anumitor fenomene lexicale și gramaticale ale limbii române cu echivalente ale acestora în limba germană.

Astfel, în capitolul *Von den Hauptwörtern*, în care Andreas Clemens tratează, alături de substantivele comune, *nomina propria*, numele românesc este redactat cu alfabet chirilic, iar cel german, care îl traduce pe cel românesc, este ortografiat cu vechile caractere germane (*Frakturschrift*), care își au originea în scrierea gotică. În acele situații care necesită cunoștințe extralingvistice din partea receptorului, Clemens oferă în gramatica sa explicații suplimentare, notate între paranteze, reprezentând, în general, informații culturale și exemple germane similare, cu o circulație mai mare în vorbire. Andreas Clemens împarte numele proprii în nume de persoane, țări, orașe, localități, munți, fluvii, mări sau lacuri².

Kleines Walachisch-Deutsch und Deutsch-Walachisches Wörterbuch, publicat în același an la Buda, și reeditat, de asemenea, în 1823 și 1836, completează gramatica și constituie, astfel, partea a doua a unei lucrări cuprinzătoare, așa cum autorul anunțase încă din titlu („nebst einem kleinen Walachisch-Deutsch und Deutsch-Walachischen Wörterbuche”). S-ar justifica, în acest mod, informațiile enciclopedice incluse într-un dicționar de limbă, elaborat, cel mai probabil, într-un interval ce delimitează ultimele decenii

* Institutul de Filologie Română „Alexandru Philippide”, Academia Română, Filiala Iași, str. Th. Codrescu, nr. 2.

¹ V. prefața lui Ion Budai-Deleanu la *Lexiconul românesc-nemțesc* (1818/2011: 673), unde explică necesitatea unui lexicon în cele două limbi, în contextul în care limba germană reprezenta un mijloc important de comunicare în imperiu.

² Cf. germ. *See* ‘mare, lac’.

ale secolului al XVIII-lea și începutul secolului al XIX-lea, până în 1815, anul morții autorului. În prima parte a dicționarului, mai ales, intrările sunt organizate pe cuiburi lexicale. Pe parcurs, autorul devine inconsecvent în păstrarea acestei modalități de abordare a materialului lexical. Lucrarea lexicografică a lui Andreas Clemens se distinge prin prezența unor elemente precum îmbinările stabile și construcțiile perifrastice, observațiile metalingvistice ale autorului, numeroasele nume proprii, însoțite de indicații privitoare la flexiunea acestora, clasa lexico-gramaticală, categoria genului, numărul și declinarea. Toate aceste informații sunt înregistrate de Andreas Clemens cu rigoare, oglindind aspectele teoretice dezvoltate și exemplificate în gramatică.

În dicționarul lui Andreas Clemens am identificat cca 500 de intrări care reflectă categoriile onomastice delimitate de autor în gramatica sa: antroponime, toponime, cu diferite subcategorii, astronime, teonime, nume de sărbători, titluri ale unor cărți, nume care au ca referent o creatură mitologică. Unele nume proprii prezintă ocurențe, uneori și variante, atât în prima parte a dicționarului, în care lema aparține lexicului limbii române, cât și în partea a doua, în care este explicată o vocabulă germană. În această situație, am luat în considerare o singură dată respectivul nume și am obținut datele din următorul tabel:

antroponime	129
toponime	116
– hidronime	
– politonime	
– oiconime	
– horonime	
astronime	1
teonime	4
nume de sărbători	9
titluri ale unor cărți	5
nume cu referent mitologic	2

În cadrul acestor categorii onomastice se disting mai multe subclase, pe care le vom discuta în continuare³. Considerăm că alegerea numelor proprii de către autorul dicționarului nu este întâmplătoare, ci trebuie pusă pe seama întrebuirii acestei lucrări lexicografice ca instrument pedagogic. Pe de altă parte, formarea teologică a lui Andreas Clemens, pe lângă cea pedagogică, și cunoașterea nemijlocită a spațiului german, prin studii realizate la Universitatea din Tübingen⁴, reprezintă factori importanți în stabilirea listei de nume proprii incluse în dicționar.

³ Datorită faptului că cele mai multe nume proprii din prima parte a dicționarului (român-german) sunt reluate, în oglindă, în partea a doua (german-român), am oferit spre exemplificare, așa cum se va putea observa în continuare, numele românesc și echivalentul german. Atunci când am identificat situații relevante din punct de vedere lingvistic (echivalare, formă etc.), am ales exemple din partea a doua a dicționarului.

⁴ Pentru mai multe informații privind anii de formare ai lui Andreas Clemens, v. Wagner, Wagner 1996 și Nastasia 2017.

Antroponimele

Antroponimele din dicționarul lui Clemens se împart în două clase: antroponime laice (creștine și necreștine) și antroponime biblice. Prezența acestor categorii onomastice în lucrarea lui Andreas Clemens are la bază tot rațiuni pedagogice. Suntem de părere că alegerea numelor proprii și a celorlalte informațiile enciclopedice din dicționar trebuie corelată cu manualele și cărțile de lectură utilizate în școlile transilvane la sfârșitul secolului al XVIII-lea și începutul secolului al XIX-lea, care relevă atât interesul pentru scrierile bisericești, printr-un program sistematic de citire a catehismului, cât și studierea gramaticii, a matematicii, a retoricii și lectura romanelor populare și a istoriilor care se conturează în jurul unor personalități din vechime⁵. Antroponimele laice necreștine reprezintă, de regulă, nume cărora li se atribuie o anumită semnificație culturală, prin importanța istorică a referențelor cărora le corespund. În general, aceste nume reflectă cadrele cunoașterii filozofice, politice, artistice etc. din spațiul Antichității greco-latine.

Apélis m., *Apelis*, Apelles.

Aristíd 1., *Aristidu*, Aristhides.

Cáton m., *Caton*, Kato, der.

Democrít m., *Democritu*, Demokrit (der).

Esóp m., *Esopu*, Esopus, der.

Socrát m. 1., *Socrat*, Socrates.

Țițerón m., *Çiçeron*, Cicero.

Xanthíppe, *Xanthipe*, Xanthippe.

Xánthos, *Xanthos*, Xanthus.

Xenofón, *Xenofon*, Xenophon⁶.

Pe de altă parte, numele de uz comun reflectă apartenența acestora la sistemul de referință al spațiului occidental, în general germanofon.

Dorothéa f. 2., *Dorothea*, Dorothea (die).

Elisávet f. 2., *Elisaveta*, Elisabeth, die.

Henric m., *Henricu*, Heinrich.

Leopóld m. 1., *Leopoldu*, Leopoldus,

Șarlóta f. 2. *Șarlota*, Charlotte,

Vilhélm m. 1. *Vilhelm*, Wilhelm (der).

Antroponimele de inspirație creștină aparțin preponderent cultului catolic, aspect datorat, probabil, contactului direct al autorului cu spațiul german. Deși urmează cursurile unei facultăți teologice evanghelice, periplul său european s-a desfășurat în locuri puternic marcate de catolicism, precum Viena și zona Bavariei. Următoarele exemple, excerptate din dicționarul lui Andreas Clemens, relevă numele unor sfinți reprezentativi pentru calendarul romano-catolic sau scrierile de învățătură creștină specifice acestui cult.

⁵ O istorie a învățământului transilvănean dinainte de 1800 poate fi citită în Albu 1944.

⁶ Termenul marcat prin caractere italice reprezintă, în fiecare exemplu, propunerea autorului de transpunere a slovelor chirilice în alfabet latin.

Agníta f. 2., *Agnita*, Agnes.
Amvrósie m., *Amvrosie*, Ambrosius.
Catarína f. 2., *Catarina*, Katharina.
Gaspár m. 1., *Gaspar*, Gaspar (der).
Lavréntie m. 1., *Lavrentie*, Lorenz (der).
Martín m. 1., *Martin*, Martin, der.
Tivérie m., *Tiverie*, Tiberius.
Valendín m. 1., *Valentin*, Valentin (der).

Antroponimele biblice sau cu referință biblică sunt la fel de numeroase. În dicționarul lui Clemens apar nume ale un personaje-cheie din Vechiul sau Noul Testament. Se observă că numele biblice sunt alese în concordanță cu gradul de cunoaștere a anumitor cărți testamentare sau interesul pentru lectură a acestor cărți din partea receptorilor. Trebuie semnalată opțiunea autorului de a transpune germ. *Paulus* prin rom. *Pavel*, în spiritul tradiției răsăritene, și nu prin vocabula *Paul*.

Aarón m. 1., *Aaron*, Aaron.
Adám m. 1., *Adam*, Adam.
Daniíl m. 1., *Daniil*, Daniel (der).
Dávid m. 1., *Davidu*, David (der).
Esthír f. 2., *Esthir*, Esther, die.
Éva f. 2., *Eva*, die Eva.
Iacóv m. 1., *Iacov*, Jacob, der.
Ieremie m., *Ieremie*, Jeremias, der.
Iosíf m. 1., *Iosif*, Joseph, der.
Iród m., *Irod*, Herodes, der.
Isaac m., *Isaac*, Isaak, der.
Iúda m., *Iuda*, Judas, der.
Iudíth f., *Iudith*, Judith, die.
Revéca f. 2., *Reveca*, Rebekka.

Filíp m. 1., *Filip*, Philippus.
Lazár m. 1., *Lazaru*, Lazarus, der.
María f., *Maria*, Maria.
Mártha f. 2., *Martha*, Martha, die.
Mathía m., *Mathia*, Mathias, der.
Pável m. 1., *Pavel*, Paul, Paulus.
Pétru m. 1., *Petru*, Peter, Petrus, der.
Thóma m., *Thoma*, Thomas, der.
Vartholoméi m., *Vartholomei*,
Bartholomäus, Barthel.

Toponimele

Toponimele pot fi distribuite, de asemenea, în mai multe subclase. Andreas Clemens reușește să ilustreze în dicționarul său atât geografia Transilvaniei, cât și locuri reprezentative din celelalte regiuni românești, din Europa sau, sporadic, din afara continentului european. În general, categoria exonimelor indică realități cu încărcătură culturală și istorică, câteva surse posibile de documentare și culegere a materialului lexical de acest tip fiind istoriile (unele dintre acestea serveau drept material didactic), geografiile, jurnalele de călătorie care circulau în epocă (v. Gînsac *et al.* 2017). Este interesantă opțiunea autorului de a înregistra forme ale toponimelor românești obținute atât prin împrumut și adaptare fonetică la sistemul limbii române (v., mai jos, *Britania*, *Hispania* etc.), cât și prin traducerea termenului, apelând la „un nume alcătuit pe teren românesc și folosit frecvent”

(v. Gînsac, Ungureanu 2018: 8), precum *Țară Turcească* sau *Țară Francească*. În *Kleines Walachisch-Deutsch und Deutsch-Walachisches Wörterbuch* apar nume de:

– continente

Africa f., *Africa*, Afrika.

América f., *America*, Amerika.

Asia f., *Asia*, Asien.

Europa, das, Evrópa, *Evropa*.

– țări

Britanien, das, Británia, *Britania*.

Dácia f., **dácu** m. 1. **-ci**, *Dacia, dacu*, Dacien, ein Dacier.

Dánia f., *Dania*, Dänemark (das).

Eghipet m., *Egipetu*, Egypten, das.

Ghermânia f., *Germania*, Deutschland.

Hispánia, Șpánia f. 2., *Hispania, Spania*, Hispanien.

Șpánia (S. **Hispánia**), *Spania*, Hispanien.

Țară Turcească, Țera Turciască, die Turkey; **Țară Francească, Țera Francéscă**, Frankreich.

Valáhia f., *Valahia*, die Walachey.

Walachey, die, Valáhiia, Țeára Româneásca, *Valahia, Țera Românésca*.

– orașe

Athína f., *Athina*, Athen.

Bălgrád m., *Belgradu*, Karlsburg.

Béci f., *Beci*, Vienna, Wien (die Hauptstadt).

Bistrița f., *Bistrița*, Bistritz (eine Stadt).

Brașóv m., **brașoveán** m. 1., *Brașovu, brașovénu*, die k. Freystadt Kronstadt, der Kronstädter.

Ierusalím m., *Ierusalim*, Jerusalem, das.

Líptca f., *Lipsca*, Leipzig, das.

Temišóară f. 2., Temišórà, Temeswar.

Vienna f., *Vienna*, Wien (in Oesterreich), Residenzstadt.

– târguri

Bírta f., Birta, BIRTHÄLM (ein Marktflecken).

Bláj m., *Blaju*, Blasendorf (ein Marktfleck).

Cótlea f. 2., Cotlea, Reps (ein Marktflecken), das.

Feldióară f., *Feldiórá*, Marienburg (ein Marktflecken⁷).

Prejmír m. 1., *Presmir*, Tartlau (ein Marktflecken).

Râjnóv m. 1., *Rósnov*, Rosenauv (ein Marktflecken).

– sate

Áțâl m., *Ațel*, Hezldorf.

Ghímbav m., *Ghimbavu*, Weidenbach (ein Dorf).

⁷ Semnalez aici o lecțiunea greșită *Marktstecken* în ediția din 2017 a dicționarului (p. 164).

Hezeldorf (Fleken), **das**, *Áţăl, Aţel*.

Magărúş m., *Magêrusu*, Nußbach (ein Dorf).

Neustadt, die, *Cristián* (ein Dorf), *Cristian*.

Rotbáv m., *Rotbav*, Rothbach (ein Dorf).

– ape (râuri, fluvii, lacuri)

Burze (Fluß), **die**, *Bársă, Bîrsé*.

Lac bodamicésc, *Lac bodamicescu*, der Bodensee.

Ghimbăşel, *Ghimbăşelu*, die Weidenbach (ein Fluß).

Main, ein Fluß, **der**, *râul Máina, riul Maina*.

Muráş m., *Murêşu*, Marosch, die.

Níl (Strom), **der**, *Nílu, Nilu*.

Oder, ein Fluß, **die**, *Ódera, ríul, Odera, riul*.

Oltu m., *Oltu*, der Altfluß.

Teus (ein Fluß), **die**, *Tísa, Tisa*.

Tísa f., *Tisa*, die Theis.

– munţi

Athónu m., *Athonu*, Athos (Berg).

Bídeş m., *Bideşu*, Büdösch (der Berg in Háromszék).

Hérmăń, *Hermanu*, Honigberg.

Valkoi (Bergweg), **der**, *Valcói, Valcoiu*.

Se dovedesc a fi utile pentru receptor parantezele explicative, care contribuie la dezambiguizarea referentului. Totodată, în cazul numelor mai puțin cunoscute sau cu un pronunțat caracter regional, prin intermediul acestor paranteze se oferă informații privitoare la subclasa toponimică din care fac parte. O situație mai puțin obișnuită constă în posibilitatea încadrării unui nume în două clase diferite. De exemplu, structura lexicală a termenului german *Hezeldorf* determină încadrarea acestuia în categoria satelor (germ. *Dorf* ‘sat’), însă paranteza explicativă (germ. *Flecken* ‘târg’) sugerează considerarea acestui toponim în grupa „așezărilor orășenești cu funcții comerciale și meșteșugărești” (DLR, s.v.). În același timp, mențiunea se poate referi la faptul că în satul respectiv exista „un loc mai întins în localitate sau la marginea localității” unde se vindeau „(zilnic sau la anumite date) vite, cereale, lemne etc.” (*ibid.*). Bineînțeles, aceste dificultăți generate de lipsa unei clarificări suplimentare în lucrarea lui Clemens se pot rezolva prin consultarea lucrărilor de toponimie care au ca subiect zona Transilvaniei.

Astronimele

Clemens înregistrează un singur astronim în dicționarul său, *Milchstraße* (‘Calea Lactee’), pe care îl traduce prin *galaxie*, indicând astfel apartenența acestuia la clasa obiectelor cosmice. Prin traducere, substantivul comun *galaxie* este, de asemenea, investit cu funcție onomastică (v. TAFOC: 118 ș.u.).

Milchstraße, die, Galáhiul, *Galahiul*.

Teonimele

Teonimele, care reprezintă atât numele date unor zeități, cât și numele lui Dumnezeu (cf. ICOS; Gînsac 2014: 101) completează lista elementelor onomastice din lucrarea lui Clemens. Se observă interesul autorului pentru teonimele prototipice și pentru cele neprototipice deopotrivă. Astfel, numele lui Dumnezeu, cel al Mântuitorului sau al zeiței frumuseții aparțin clasei teonimice prototipice, datorită unor trăsături precum monoreferențialitatea și monolexicalitatea (v. Gînsac 2014: 102). Totodată, în lista exemplelor identificate în dicționar, atrage atenția numele Mântuitorului, prin opțiunile de traducere din limba-sursă în limba-țintă. Astfel, *Hristos*⁸, transpus în alfabet chirilic românesc conform lecturii medio-grecești (v. Munteanu 2008: 493), echivalează atât germ. *Christus*, cât și germ. *Christoph*.

Dumnezéu m. 1., *Dumneđeu*; dumnezeiáscă slújbă, *dumneđeéscá*

Gott, Dumnezéu, *Dumneđeu*.

Christus, der, Hristós, Hs. *Christos*.

Iisús (Iis.) m., *Iisus*, Jesus.

Hristós m., *Hristos*, Christoph, der.

Mammon, der, Mamóna, *Mamona*.

Venus (Göttin), *die*, Afrodítis, *Afrodittis*.

Nume de sărbători

Lista elementelor onomastice din dicționarul lui Clemens este completată de numele unor sărbători cu o puternică încărcătură religioasă, precum Paștele, Crăciunul și momentele simbolice asociate acestora.

Adventzeit, die, Póstul Crăciúnului, *Postul Créciunului*.

Charfreitag, der, Vínerea Máre, *Vèneré Mare*.

Charwoche, die, Săptámána Pátimilor, *Séptmána Patimilor*.

Donnerstag, der, jói, *joi*; **grüne ~**, Jói Vérde, *Joi Verde*.

Creciún m. 1., *Creciunu*, Christtag, Weinachten.

Páște f. 2., *Pasce*, die Ostern.

Rusálie f. 2., *Rusalie*, Pfingsten.

Zíoa Înălțării la cériu, *Đió Inălțéri la ceriu*, der Tag, der Himmelfahrtstag.

Titluri de cărți

Menționăm, de asemenea, prezența titlurilor unor cărți emblematice pentru cultura europeană, între care se remarcă Evanghelia și două dintre cărțile Vechiului Testament.

⁸ Sugestiile de ortografiere cu alfabet latin oferite de autor reflectă două situații diferite: transcrierea sunetului /h/ din cuvintele grecești atât cu ajutorul grupului *ch* (*Christos*), în acord cu tradiția latinistă de la începutul secolului al XIX-lea, cât și prin utilizarea literei *h* (*Hristos*).

Trebuie observată sinonimia care se stabilește la nivelul intrărilor ce redau rom. *Psaltire* în limba germană, prin opțiunile diferite de echivalare a termenului.

Bíblia f. 2., *Biblia*, die Bibel.

Eclisiástul m. 1., *Ecclisiastul*, der Prediger.

Evanghélie f. 2., *Evangelie*, das Evangelium.

Odyséea f. 2., *Odiseé*, Odyssee.

Psalmbuch, das, Psaltíre, *Psaltíre*.

Psalter, der, Psaltíre, *Psaltire*.

Mitonime

Dintre personajele sau creaturile mitologice, Clemens reține două nume, fără a oferi informații sau explicații suplimentare referitoare la acestea.

Finix m. 1., *Finix*, der Phönix.

Dédal m. 1., *Dedalu*, Dedalus.

Numele proprii incluse de Andreas Clemens în dicționarul său sunt importante și din perspectiva traducerii, respectiv a adaptării materialului lexical german la sistemul limbii române, mai ales că avem de-a face cu alfabet diferite, cel de proveniență gotică și cel chirilic, pentru care autorul propune un sistem de ortografiere a cuvintelor cu alfabet latin. Acest aspect, coroborat cu diversitatea categoriilor onomastice identificate în lucrare, reflectă mai multe opțiuni de transpunere a numelor proprii din limba germană în limba română, dintre care amintim calcul (*Țara Bârsii, Apolda-Mare*) transliterarea (*Adolf, Adam, Domitian*), transcrierea (*Amvrosie, Șarlota, Vilhelm*), substituirea prin traducere (*Țarigrad, Țară Turcească, Țeara Românească*)⁹.

În ceea ce privește tratamentul lexicografic al numelor proprii, se observă preocuparea lui Andreas Clemens de a oferi receptorilor structuri lexico-gramaticale care să poată fi utilizate în comunicări verbale corespunzătoare unor contexte diverse. În acest fel se justifică includerea în dicționar a formelor de acuzativ sau de genitiv-dativ, marcate prin prepoziții ori prin articole specifice. În plus, atunci când nu se folosesc prepoziții sau articole sugestive, autorul indică, aproape de fiecare dată, genul, numărul și declinarea.

pe Iacóv, pe Iacov, den Jakob.

pe Franțisc, pe Françiscu, den Franz.

a Galíției, a Galiției (von Galíția f.), Galizisch.

Bălgrádului, Belgradului, aus Karlsburg, der Karlsburger.

⁹ Pentru identificarea modalităților de traducere a numelor proprii din dicționarul lui Andreas Clemens, am avut ca reper Gînsac *et al.* 2017 și Gînsac, Ungureanu 2018. Am dezvoltat această problematică într-un studiu (*Procedee de traducere a numelor proprii din dicționarul lui Andreas Clemens*) care va putea fi citit în volumul ce cuprinde *Proceedings of the 1st International Scientific Online Colloquium on Translation and Interpreting Studies*, Bălți, 2025, https://usarb.md/laborator_mircea_ionita/colloquium2025.html (sub tipar). De aceea, în acest text ne limităm la menționarea opțiunilor de traducere exersate de Clemens.

Ánna f. 2., *Anna*, Anna.

Cristián m. 1., *Cristianu*, Christian, der.

Concluzii

Studiul de față reflectă o situație specială de includere a informației enciclopedice într-un dicționar de limbă de la începutul secolului al XIX-lea, prin inserarea numelor proprii în lista de cuvinte-titlu. Dicționarul lui Andreas Clemens se distinge între lucrările lexicografice publicate în epocă prin bogăția materialului onomastic. Datorită funcției de actualizare a anumitor categorii de referenți (de exemplu, personaje biblice, personalități istorice sau locuri care pot fi asociate anumitor evenimente istorice), numele proprii alese de Clemens delimitează, între paginile lucrării, un imaginar cultural bogat, care transformă dicționarul într-un instrument pedagogic important.

BIBLIOGRAFIE

a) Izvoare

Clemens 1821/2017 = Andreas Clemens, *Kleines Walachisch-Deutsch und Deutsch-Walachisches Wörterbuch*, Buda, 1821, ediție de text, studiu filologico-lingvistic și notă asupra ediției de Mariana Nastasia, Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași.

Clemens 1821 = Andreas Clemens, *Walachische Sprachlehre für Deutsche, nebst einem kleinen Walachisch-Deutsch und Deutsch-Walachischen Wörterbuche*, Buda.

b) Lucrări de referință

Albu 1944 = Nicolae Albu, *Istoria învățământului românesc din Transilvania până la 1800*, Blaj, Tipografia „Lumina”.

Budai-Deleanu 1818/2011 = Ion Budai-Deleanu, *Lexicon românesc-nemțesc și nemțesc-românesc*, în Ion Budai-Deleanu, *Opere*, București, Fundația Națională pentru Știință și Artă, p. 668–729.

Gînsac 2014 = Ana-Maria Gînsac, *Câteva aspecte privind subclasa onomastică a teonimelor*, în „Analele Universității «Alexandru Ioan Cuza» din Iași”, Secțiunea IIIe. Lingvistică, LX, p. 99–109.

Gînsac *et al.* 2017 = Ana-Maria Gînsac (coord.), Iosif Camară, Dinu Moscal, Mădălina Ungureanu. *Practici de traducere a numelor proprii în scrisul românesc premodern (1780–1830)*, Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași.

Gînsac, Ungureanu 2018 = Ana-Maria Gînsac, Mădălina Ungureanu, *Adaptarea formală a toponimelor în traduceri românești cu original german din perioada 1780–1830*, în „Diacronia”, p. 1–14.

ICOS = The International Council of Onomastic Sciences, *Onomastic Terminology*, <https://icosweb.net/onomastic-terminology/>.

Munteanu 2008 = Eugen Munteanu, *Lexicologie biblică românească*, București, Editura Humanitas.

Nastasia 2017 = Mariana Nastasia, *Studiu introductiv*, în Andreas Clemens, *Kleines Walachisch-Deutsch und Deutsch-Walachisches Wörterbuch*, Buda, 1821, ediție de text, studiu filologico-lingvistic și notă asupra ediției de Mariana Nastasia, Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, p. 15–65.

TAFOC = Cristina Florescu (coord.), Laura Manea, Elena Isabelle Tamba, Alina-Mihaela Bursuc, Daniela Butnaru, Cristina-Mariana Cărăbuș, Maria-Marilena Tomulesei-Ciobanu, Cătălin-Bogdan Galeș, Florin-Teodor Olariu, Claudius Teodorescu și Gabriela-Ana Azanfirei, *Terminologia astronomică românească științifică și populară. Fenomene, obiecte cosmice și constelații (TAFOC)*, ediție revizuită, Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, 2024.

Wagner, Wagner 1996 = Christa Wagner, Rolf Wagner, *Der siebenbürgisch-sächsische Lehrer und Pfarrer Andreas Clemens 1742–1815*, Ravensburg, Privatdruck.

INVENTORY OF PROPER NAMES IN *KLEINES WALACHISCH-DEUTSCH UND DEUTSCH-WALACHISCHES WÖRTERBUCH* BY ANDREAS CLEMENS

ABSTRACT

In Andreas Clemens' bilingual dictionary (Buda, 1821) there are numerous proper names of different categories – anthroponyms, toponyms, theonyms, etc., in German and Romanian, which give the dictionary the character of a didactic tool. These names are culturally charged and indirectly provide information about the ethnic German community for which the dictionary is intended as a tool for learning Romanian.

This study aims to inventory the proper names in Clemens' lexicographical work and to analyze their lexicographical treatment and the cultural information they express.

Keywords: *proper names, 19th century lexicography, Romanian language, bilingual dictionaries, German language, language history.*

